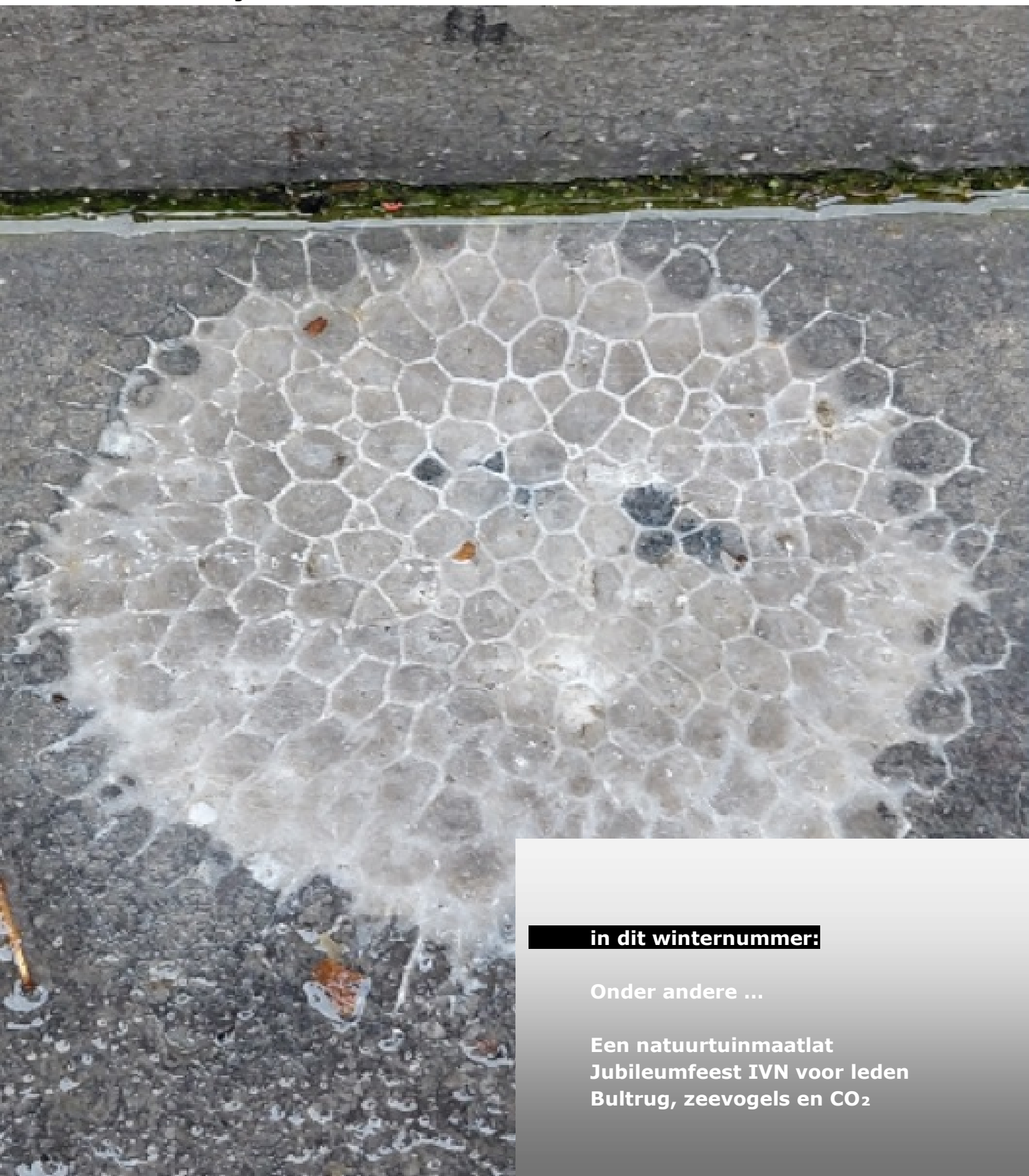

in dit winternummer:

Onder andere ...

Een natuurtuinmaatlat
Jubileumfeest IVN voor leden
Bultrug, zeevogels en CO₂

Overzicht contactpersonen werkgroepen IVN en KNNV
IVN

Excursies	Ine Reinders ivnexcursies@ivnzwolle.nl 06-21346709
Vogelzangcursus	Gerry van Renselaar vogelzang@ivnzwolle.nl
Wilde plantencursus	Marlène Vaessen wildeplanten@ivnzwolle.nl 06-23683523
Scharrelkids	Annet van der Wal scharrelkids@ivnzwolle.nl 038-4537022
Kindernatuurgroep Meppel	Marlène Vaessen natuurfeestje@ivnzwolle.nl 06-23683523
Veldlessen	Ankie van Leeuwen veldlessen@ivnzwolle.nl 0529-402011
Oerschool	Jaap Kaspers oerschool@ivnzwolle.nl 06-19943451
Fotogroep	Albert Grit fotogroep@ivnzwolle.nl 06-19837338
Sociale media / Publiciteit	Roel Suidgeest ivn@ivnzwolle.nl 06-39457026
Promotieteam	Gerry van Renselaar promotieteam@ivnzwolle.nl
Natuurcafé/Verbinding	Vacature natuurcafe@ivnzwolle.nl
NatuurGidsen-Opleiding	Mieke Tielens natuurgidsenopleiding@ivnzwolle.nl
Natuur-Jeugdbegeleider Opleidingen	Marlène Vaessen njo@ivnzwolle.nl 06-23683523
Werkgroep Epe-Heerde	Renée Cornelis epe-heerde@ivnzwolle.nl

KNNV

Vogelwerkgroep	Cor Kauw vogelwerkgroep@zwolle.knnv.nl
Knoflookpadden	Evert Ruiter e.j.ruiter@planet.nl
Mossen	Herma Visscher hermavisscher@home.nl 038-4540282
Planten	Marjolein Koopmans marjoleinkoopmans56@ziggo.nl 06-21102190/038-8535100 Brunhilde Reicher 038-4221228
Vleermuizen	Vacature
Vreugderijkerwaard	Vacature
Lezingen & excursies	Vacature
Gezamenlijke werkgroepen	
Paddenstoelen	Tineke Burghard tinekeburghard@gmail.com 06-44558158
Insecten/vlinders	Martin Wolters insecten@ivnzwolle.nl 06-21978608

Verwante organisaties

Stichting Avifauna Zwolle	info@avifaunazwolle.nl
Zoogdierenwerkgroep	Annelies v.d. Blij info@natuurenmilieuoverijssel.nl 038-4250968
Milieuraad Zwolle	Michiel van Harten milieuraadzwolle.nl
Stichting Nooterhof	Goertjesweg 3, 8013 PA Zwolle www.nooterhof.nl stichting@nooterhof.nl 06-20400066

voorplaat

op de foto

In veel zandstenen stoepen van het Zwolse centrum zijn prachtige fossielen zichtbaar. Tijdens een wandeling op de feestdag van het 50-jarig jubileum van IVN Zwolle leidde Piet Westers, voorzitter van de Zwolse Geologische vereniging, ons o.a. naar het fossiel van dit koraal in de trap naar De Fundatie.

commentaar

Peter van Dam

Van de redactie

Geachte lezers,

Het winternummer van ons ZNT ligt in de mailbox.

De inhoud is weer gevarieerd. Dit nummer is er veel aandacht voor de feestelijkheden rond het 50 jarig jubileum van IVN Zwolle.

Piet Bremer heeft een maatlat bedacht om onze eigen tuinen te beoordelen op hun biodiversiteit. Hiermee geef je je eigen tuin een cijfer en kun je kiezen wat te doen om dat cijfer hoger te krijgen.

namens de redactie,
Peter van Dam

URL's

Steeds vaker wordt een url opgenomen in een artikel of elders in het ZNT. Door eerst de Ctrl-toets ingedrukt te houden en vervolgens op die url (in het blauw) te klikken word je naar het internet gestuurd. Als je daar het bezochte deel 'wegklikt', kom je terug in het ZNT.

Fotoverantwoording

We heeft welke foto geleverd voor het ZNT? Meestal staat de naam van de fotograaf bij de foto of in de titel van een artikel. Veel fotografen staan zijn voorzien van hun paraaf die bij de foto staat. Heel soms is het voor de redactie niet mogelijk de fotograaf te achterhalen.

Claudia de Boer (CdB);
Piet Bremer (PB);
Peter van Dam (PvD);
Arnold Verhoeven (AV);
Henk Wester (HW).

Gelderse roos

PvD

Kopijsluiting voor ZNT 1 van 2026:
zondag 22 februari 2026

petervandam38@yahoo.com
of zwolsnatuurtijdschrift.2023@gmail.com

Inhoudsopgave

Van de redactie	3
Fotoverantwoording	3
KNNV-lezing Stadkamer 'En toen was er kleur'	3
Jubileumfeest IVN voor leden	4
Vogelzangcursus IVN 2026	9
Uit de oude doos	9
Een natuurtuinmaatlat, stimulans voor meer biodiversiteit	10
Recensie 'Wildernis in eigen land'	19
Recensie 'Dokters van nature, hoe vogels, apen, vlinders en andere dieren zichzelf genezen'	20
Recensie 'Regen, een natuur- en cultuurge-schiedenis'	21
Excursie VWG, Polder Breebaart	22
Excursie VWG, Lauwersmeer	23
Bultrug, zeevogels en CO₂	24
In de ban van ring 18L	27
Jubileumcadeau	28
Gezamenlijke informatiekraam IVN/KNNV	29
Studenten ontdekken bekenlandschap Heerde	30
In de ban van ring E9L3	31
Lezingen De Nooterhof	32
Invasiegast pimpelmees	34

En toen was er kleur

woensdag 4 februari 2026 20.00 uur

KNNV-Lezing Stadkamer

Wat bepaalt de enorme diversiteit aan kleur in de natuur? En hoe zien kevers, vlinders en bijen de wereld om zich heen? Evolutiebioloog Casper van der Kooi onderzoekt hoe bloemen en dieren kleuren maken en waarnemen. Met natuurkundige en biologische technieken onthult hij de fascinerende manieren waarop kleur in de natuur verschijnt en door de eeuwen heen is veranderd door de evolutie. Wat kunnen wij leren van visuele communicatie in de natuur?

Casper van der Kooi is natuurkundige en evolutiebioloog. Aan de Rijksuniversiteit Groningen onderzoekt hij de oorsprong en de functie van kleuren bij bloemen en vlinders. Hij is een van de vier laureaten van de Heineken Young Scientist Awards 2024. Recent bracht hij samen met zijn broer Rik het kinderboek [De plant die aan land kroop](#) uit, een prachtig geïllustreerd verhaal over de eerste planten die uit het water kwamen en het begin van het leven op het land. [Hier](#) een kort Engelstalig filmpje over het onderzoek in zijn groep.

akkerwinde

PvD

25 oktober 2025

jubileumfeest voor leden

... en kiezen welke activiteit
je straks wilt doen.

Academiehuis
Grote Kerk Zwolle

Welkom
met een naamkaartje

Het lekkers staat al klaar.

Tekst Ria Colenbrander
Foto's Obbe Bakker

Ceremoniemeester
Jaap van Driezum en
Jan Dijsselbloem
directeur IVN Nederland

Hulde voor onze leden
die al 50 jaar lid zijn.

Fenna Westers, Peter van Dam,
Jan Dijsselbloem en Wim van Bruggen

De zaal lekker vol.

... en die 40 jaar lid zijn:
Hans de Jong, Hilly Osinga, Femmy Mulder,
Gerard Derkman en Jan Waninge

... en 25 jaar: Gerda Revenberg, Dick van der Graaf,
Marcel Tonkes, Willemien van Ittersum,
Mirjam Smith en Thea Huisman

Girbe Buist ontwikkelde
de Natuursprookjeswandeling Zwolle.

Het eerste exemplaar
voor Reneé Cornelis en Ine Reinders.

En dan ... verzamelen voor een activiteit

En allemaal aan de slag

Terug in de zaal is het
genieten van
The Unstoppables.

En lekker meedoen!

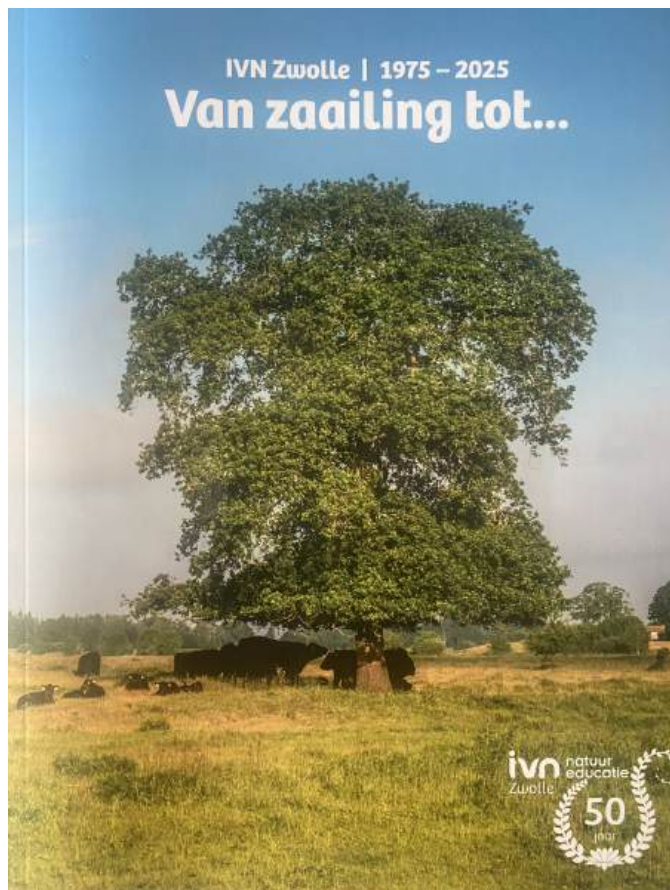
Even extra aandacht voor harde werker Henriëtte van der Velde.

Als een kers op de taart
de presentatie van het jubileumboek.

Het eerste exemplaar is voor de eerste voorzitter van
IVN Zwolle Dirk Brugman.

Tegelijk met deze publicatie is ook de natuursprookjespodwalk gelanceerd.

De podwalk downloaden? Dat kan met de QR-code!

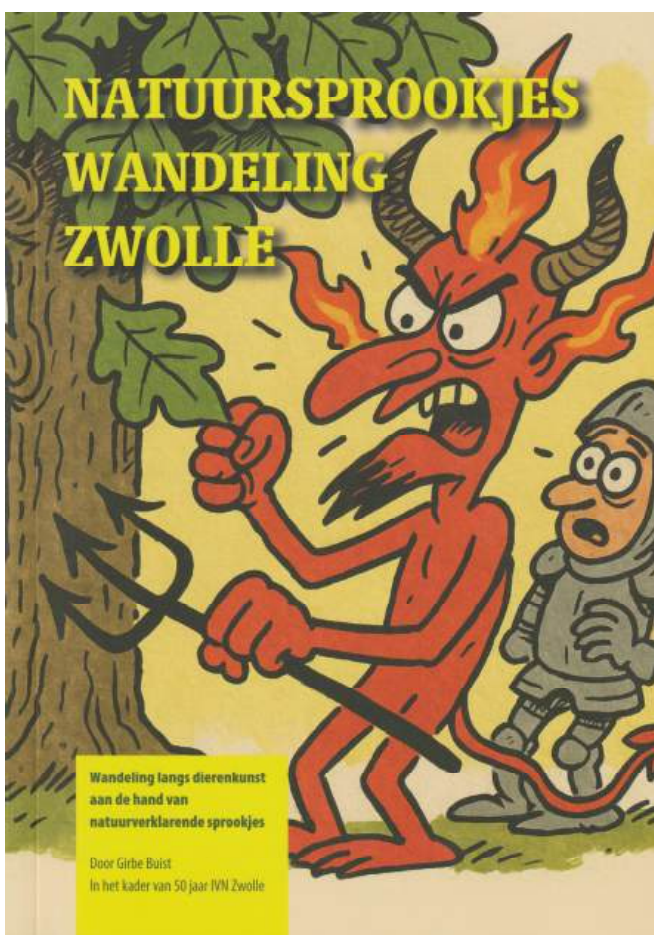
Het is een audiotour door de binnenstad van Zwolle langs dierenkunst aan de hand van Natuursprookjes.

De podwalk beluisteren? Download dan de app Izi-travel en zoek naar Sprookjeswandeling Zwolle.

En daarna een tas met twee boeken, bezorgd door de aanwezigen bij alle leden. Vele handen ... Top, bedankt!

Zin in het voorjaar! Vogelzangcursus IVN Zwolle 2026

Krista Esselink

Als de eerste vogels voorzichtig hun zang laten horen is de lente op komst! Door de nog kale takken laten de vogels zich in het begin van de cursus ook nog goed zien. En wat is er dan leuker dan samen naar buiten te gaan en de vogels uit je eigen buurt leren herkennen aan hun prachtige zang?

Doe mee met onze vogelzangcursus!

Twaalf weken lang trekken we er elke week op uit met een groep van ongeveer twaalf mensen en twee enthousiaste vogelzanggidsen. Geniet anderhalf uur lang van de natuur in en rond Zwolle, terwijl je steeds meer vogels leert herkennen. Van de verschillende soorten mezen tot de kleurrijke ijsvogel. Je kunt kiezen uit een groep op zaterdagochtend of op maandagochtend.

Voor iedereen!

Of je nu beginner bent of al ervaring hebt, iedereen is welkom. Voorkennis is niet nodig. Ook kinderen vanaf 8 jaar zijn van harte welkom met hun (groot)ouder(s) en vinden de cursus vaak superleuk!

Meld je snel aan op www.ivnzwolle.nl en ontdek samen de verschillende vogels die rondom Zwolle leven.

op pad

Patrick van Leur veldleeuwerik

PvD

Uit de oude doos

Henriëtte v/d Velde

In het jubileumboek 'Van zaailing tot ...' is een foutje geslopen. Het stukje onderaan bladzijde 84 heeft een verkeerd bijschrift gekregen. Zó had het moeten zijn:

Alternatieve bank

De penningmeester is nog niet enthousiast om het geld dat we hebben te beleggen (ca. f.1500,-), onder te brengen bij de Algemene Spaarbank Nederland.

- volgend jaar hebben we minder te beleggen
- hij wil graag persoonlijk contact houden met de bank en met een bank die in Amsterdam zetelt zal dat moeilijk gaan
- hij wil wel weg bij de Amrobank

- 9 -

Hans Webeling zal op voorstel van Margriet van Kampen zorgen voor informatie over Triodos in Utrecht, een bank die zijn geld belegt in kleinschalige ondernemingen. Wanneer deze informatie binnen is, wordt het bestuur gemachtigd zelf een keuze te maken.

Uit het Mededelingenblad 1981-3.

Leuk om te weten: in 2024 is IVN Zwolle overgestapt naar Triodos!

Een natuurtuinmaatlat, stimulans voor meer biodiversiteit

Piet Bremer

pietbremer@planet.nl

Samenvatting

Het artikel bespreekt de natuurtuinmaatlat. Dit is een maatlat waarbij op 10 eigenschappen de betekenis van een tuin wordt beoordeeld voor de flora en fauna.

De ecologische score loopt van 0 tot 10 en omvat diverse onderdelen die makkelijk zijn te realiseren zoals het plaatsen van een bijenhôtel of het zorgen voor een veldje van enkele vierkante meters met eenjarigen in een zonnige hoek van de tuin. De maatlat is vooral bedoeld als checklist; om inspiratie op te doen wat zoal mogelijk is om een tuin aantrekkelijker te maken.

kolibrievlinder

PvD

Inleiding

Tuinen en natuur krijgen meer aandacht dan ooit. Door de corona crisis hebben we lang thuis moeten zitten en onze tuinen herontdekt als stukjes natuur dichtbij huis. En met allerlei apps (obsidentify) en sites (bijv. waarnemingen.nl) is het makkelijker dan ooit om gefotografeerde planten en dieren van een naam te voorzien. Maar een tuin is niet zo maar een natuurgebied. Een tuin met een hoog hek, gazon en tegels kan een kleine ecologische woestijn zijn, waar weinig dieren en planten wat te zoeken hebben. Er is een hele lijst van maatregelen te bedenken, die de natuurwaarde van een tuin kunnen vergroten. Daar gaat dit artikel over. Als je ergens komt wonen heb je vaak maar te accepteren hoe een en ander er uit ziet met omheining, cultuurrozen of exotische struiken. Als je met een partner leeft of met kinderen zijn er meer belangen in het spel. Een tuin om te zitten, om gasten te ontvangen, om te spelen, voor vermaak met schommel en zandbak. En je hebt maar een kleine tuin, zoals de meeste Nederlanders. Hoeveel ruimte blijft er dan voor de natuur over? Om je op weg te helpen om puntjes van winst te halen is bijgaande tuin natuur maatlat ontwikkeld, waarbij alle belangrijke onderdelen van een natuurtuin aan de orde komen.

De natuurtuinmaatlat

Een natuurtuinmaatlat betreft een maatlat met 10 onderdelen waarop per onderdeel gescoord kan worden. De maatlat is bedoeld om in je eigen tuin te ontdekken waar winst te halen valt, om te ontdekken wat de score kan verhogen. Ontdek bij welk onderdeel er winst is te behalen. De maatlat begint al met een `weggever`. Want als je **geen kunstgras** in de tuin hebt scoor je al 1 punt.

Tabel 1

De onderdelen van de 10-delige tuin natuurtuinmaatlat bedoeld voor tuinen tussen de 100 en 250 m². Bij de score zijn de mogelijke scores aangegeven. 0/1 = score is 0 of 1, 0 - 1 = score kan tussen de 0 en 1 liggen.

nr	onderdeel	score
1	geen kunstgras	0/1
2	heg, proportioneel, schutting met Klimop geldt voor 0,5	0 - 1
3	inlandse soorten	0 - 1
4	< 33% tegels 1, 33 - 60% 0,5 > 60% 0	0, 0,5 of 1
5	gazon met bloemenweide ($\geq 4 \text{ m}^2$)	0/1
6	$> 2 \text{ m}^2$ blad, takken, dood hout	0/1
7	≥ 1 inlandse boom/struik	0/1
8	vijvertje $\geq 1 \text{ m}^2$	0/1
9	nestkast (die van burens mag je meerekenen)	0/1
10	bijenhôtel	0/1
score		0-10

Hoe kan de score er voor een gemiddelde Zwolse tuin uit zien.

Een **heg** draagt in sterke mate bij aan de natuurwaarde van een tuin. Maar bij kleine tuinen is daar amper ruimte voor. Als de hele tuin voorzien is van een heg, dan scoort dit een 1. Stel dat de helft van de tuin omgeven is dan geldt proportioneel de score van een 0,5. Een met klimop bedekte schutting telt dan ook mee, maar wel voor de helft. Als hele tuin een met klimop begroeide schutting heeft geldt de score van een 0,5. Stel dat heg maar om een derde om de tuin voorkomt ($0,3 \times 1$ punt) en de rest schutting is begroeid met Klimop ($0,7 \times 0,5$) dan is eindscore: $0,3 + 0,35 = 0,65$. De samenstelling van de heg is hier in het midden gelaten op één uitzondering na. Een meidoornheg scoort hoger dan een heg met de exotische Japanse liguster. Ook de Japanse berberis komt veel voor als heg, met vruchten die door vogels worden gegeten. Alleen een heg van laurierkers scoort voor een 0 (Tabel 2). Deze exoot heeft dikke succulente bladeren waar geen insecten op zitten (of bijna geen) en voegt maar heel weinig toe aan de ecologische waarde van een tuin. De hoogte van de heg is ook niet meegenomen, hoewel een hoge, brede heg voor vogels interessante is dan een lage, smalle. De wijze van knippen is ook niet meegenomen; van strak en rechtlijnig tot meer speels. Speels knippen is interessanter dan die strakke aanpak.

Niet strak geschoren ligusterheg. Op voorgrond bevertjes van onderop gefotografeerd.

PB

Tabel 2

Natuurwaardebeoordeling van struiken die basis van heggen vormen. Fr = mate van voorkomen. zz = zeldzaam
a = vrij algemeen aa = algemeen. Ecologische beoordeling; 0 = geen waarde, 10 = uitmuntend, hoogste score.

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Fr	beoordeling voor heg
<i>Crataegus monogyna</i>	éénstijlige meidoorn	a	10
<i>Corylus avellana</i>	hazelaar	zz	8
<i>Taxus baccata</i>	taxus	a	7
<i>Carpinus betulinus</i>	haagbeuk	a	7
<i>Berberis thunbergii</i>	Japanse berberis	aa	6
<i>Ligustrum ovalifolium</i>	Japanse liguster	aa	6
<i>Fagus sylvatica</i>	beuk	aa	6
<i>Prunus laurocerasus</i>	laurierkers	zz	0

Voor het onderdeel **inlandse soorten** geldt onderstaande nadere opdeling naar categorieën of soortgroepen (Tabel 3). Je kunt daarbij als snel scoren. Zorg voor een aantal vroeg bloeiende bolgewassen, vooral sneeuwklokje, boerencrocus en blauwe druifje zijn belangrijk. De eerst koninginnen van de aardhommel vliegen op deze bolgewassen en de sachembij bezoekt het blauw druifje in april.

Klimmers zijn een *must* en last tegelijk. Want het groeit over alles heen, dus een regelmatig beheer is onontkoombaar. Maar op de klimop leven rupsen van het boomblauwtje, de bloemen worden door vele insecten bezocht en de bessen worden door merels, zanglijsters en zwartkoppen gegeten, hoewel in zachte winter ook veel bessen kunnen blijven hangen. En als er ruimte is in de tuin; de zo welriekende wilde kamperfoelie is een aanwinst voor elke tuin en dan bij voorkeur de inlandse soort.

Klokjes zijn een eveneens een *must* voor de tuin. Ze staan garant voor het bezoek van de grote klokjesbij en bij een beetje geluk zijn er de klokjesdikpoten, groef- en maskerbijtjes. Perzikbladig klokje en akkerklokje staan het hoogst op de lijst van aan te planten soorten vanwege het bloembezoek.

Composieten ofwel de plantenfamilie van de samengesteldbloemigen zijn heel aantrekkelijk voor hommels, honingbijen, wilde bijen en zweefvliegen. Ook niet inheemse soorten kunnen dan heel goed scoren. Eénjarige plantensoorten kunnen in herfst of voorjaar worden gezaaid en trekken in de zomer veel insecten. Klaprozen horen dan elk jaar in het assortiment voor te komen. Aantrekkelijk voor dier en mens, want wie wordt nu niet blij van klaprozen? Soorten met gevulde bloemen horen daar niet bij.

In een tuin kunnen ook gericht soorten worden ingebracht die direct van nut zijn als voedselplant voor rupsen van dagvlinders (nachtvlinders ..). Look-zonder-look trekt oranjetipjes, maar dat geldt ook voor de niet inheemse judaspenning. Soorten uit de familie van de kruisbloemigen trekken witjes. Je kunt zelfs bewust een enkele koolplant in de tuin neer zetten voor de rupsen van het groot koolwitje.

rups oranjetipje

PB rupsen groot koolwitje

PB rups Sint-jacobsvlinder

PB

Struiken horen in een tuin als van een heg geen sprake kan zijn. Is sprake van een heg dan kun je altijd minimaal één struik laten uitgroeien als onderdeel van de heg. Een hondsroos die uit mag groeien of de eenstijlige meidoorn die in volle bloei kan komen. In een hoek van de tuin met de nodige schaduw is het aantrekkelijk in een combinatie met struiken een bosbiotoop te maken. Meidoorn en hazelaar zijn goede schaduwgevers en hun blad draagt bij aan een goede bodemontwikkeling met regenwormen. Op zo'n plek kunnen daslook, bosanemoon of sleutelbloem gedijen.

daslook

PvD

Klaprozen zijn dankbare éénjarigen. Veel insecten bezoeken de bloemen - vooral in de ochtend - en wie vindt klaprozen nu niet mooi??

PB

Tabel 3

categorieën inlandse planten, soorten, meelifters en score op de natuurtuinmaatlat

categorie	soorten	doelsoorten meelifters	score
voorjaarssoorten	sneeuwkllokje	sachembij	0,1
bolgewassen	blauw druifje	hommels	
klimmers	klimop	klimopzijdebij	0,1
		klimopcicade	
	wilde kamperfoelie	nachtvlinders	
klokjes	akkerkllokje	klokjesdikpoot	0,1
	perzikbladig klokje	grote klokjesbij	
	ruig klokje		
composieten	gele ganzenbloem	veel bijen	0,1
	echte kamille	zweefvliegen	
	jacobskruid	bloemkevers	
	biggenkruid		
	veel exoten		
éénjarigen	grote klapproos	veel bijen	0,1
	kleine klapproos	zweefvliegen	
	korenbloem		
	gele ganzenbloem		
dagvlinders	look-zonder-look	oranjetipje	0,1
	pinksterbloem		
	kruisbloemigen	witjes	
	grote brandnetel	dagpauwoog	
struiken	bramen	veel insecten	0,1
	framboos	vogels	
	vuilboom		
schaduw	bosflora		0,1
	speenkruid		
	mannetjesvaren		
	bosanemoon	<u>anemonenbekerzwam</u>	
soortenrijkdom		> 10 inlands	0,1
		> 20 inlands	0,2
		max score	1

Tegels mogen in de tuin en een tuin kan er eigenlijk ook niet zonder gezien al haar familie functies. Maar liefs niet te veel. En in een tuin die voor een derde uit tegels bestaat moet dat voldoende zijn om de voordeur te bereiken en om het huis te lopen. Tegels op zich zijn negatief beoordeeld want de stenen platen lijken niet bij te dragen aan de biodiversiteit. Dat is niet geheel waar en hangt vooral af van de betreding dichtheid.

Een tegel die elk dag belopen wordt blijft kaal, maar op een tegel die maar één maal per jaar belopen wordt verschijnt het muursnavelmos en diverse soorten epilittische kortmossen. Ook bij veel betreding zullen tussen de tegels knikmossen en liggend vetmuur verschijnen.

Er zijn best wat soorten die tussen tegels kunnen kiemen. Want stel je kiemt daar en dringt met je wortels door tot onder de tegels. Je belandt dan wel in een omgeving die lang water vasthoudt want door de tegels vindt geen verdamping plaats. Dus de kans op uitdrogen is miniem. Een bijzondere soort als duifkruid kun je op die manier makkelijk als tegelplant in je tuin houden (en ook daarbuiten!), maar bij tred blijven de planten wel klein.

pluimvoetbij

PvD

duifkruid tussen de stoeptegels

PB

Het **gazon** bestaat in de regel uit grassoorten die voor een stevige grasmatten zorgen ofwel voor een goed doorwortelde bodem. Soorten die veel in gazons voorkomen zijn veldbeemdgras, rood zwenkgras, straatjesgras en Engels raaigras. Strooien van kunstmest begunstigt de groei van de laatste en zorgt er ook voor dat het één maal maaien per veertien dagen nodig is en blijft. Maar in een natuurtuin is kunstmest 'not done'. In het gazon kunnen allerlei soorten verschijnen die dicht bij het maaiveld een rozet vormen. Het bekendst is het madeliefje. Hoe trotst mag je al gazonbeheerder zijn als in het gazon overall madeliefjes staan. Een andere soort is de paardenbloem, die bij hoge maai frequentie amper in bloei komt. Het advies is wel een aantal in april in bloei te laten komen want de soort is belangrijk voor vroeg vliegende insecten! In een dergelijk gazon kunnen ook mossen gaan overheersen zoals weidehaakmos, gewoon dikkopmos en puntmos. Er is niets op tegen om deze weg te halen om grassen te begunstigen, maar ze laten staan is ecologisch veel interessanter. In een mossen gazon zullen in de late herfst een groot aantal paddenstoelen verschijnen, zoals mosklokjes, wasplaten, breeksteeltjes of satijnzwammen. Maaien met een maairobot is niet gewenst. Het dagelijks maaien is onnatuurlijk en biedt geen enkele kans voor een soort om tot bloei te komen, het vernietigt alle vruchtlichamen van paddenstoelen en het verhaal gaat dat het gevaarlijk kan zijn voor egels.

In de maatlat staat 'gazon met bloemenweide' van minimaal 4 vierkante meters. Die maak je door in het gazon op een zonnige plek een vak van 2 x 2 m (of groter!) niet te maaien voor 15 juni. De pinksterbloem die er staat krijgt dan alle kans te bloeien en zaad te vormen. Paardenbloemen krijgen de ruimte en je kunt in zo'n vak kleine of grote ratelaars zaaien en de margriet inbrengen. Het zal dan jaarlijks iets bloemrijker worden. Na 15 juli (of nog iets later) wordt er dan gemaaid en het maaisel afgevoerd. Je kunt het vak dan weer laten uitlopen en begin september voor een tweede keer maaien. Een minihooilandje binnen het gazon!

Het madeliefje is de ambassadeur van het gazon; ofwel een gazon is pas een gazon als er madeliefjes staan!

PB

Blad, takken en dood hout ofwel **dood materiaal** mag in de tuin. Een hoek met gevallen bladeren, takken en dood hout doet leven. In zo'n hoop kan een egel een winterverblijf maken. Op het hout en de takken zullen vroeg of laat paddenstoelen verschijnen en in zo'n hoop leven een groot aantal ongewervelden, zoals pissebedden, duizendpoten, miljoenpoten, springstaartjes en bastaardschorpioenen. Het zijn alle soortgroepen waar we weinig van weten, die niet die aaibaarheid hebben zoals dagvlinders of libellen, maar die zeker bijdragen aan het leven in de tuin.

Takken en blad kun je 'opslaan' in een heg. Aantrekkelijk voor egels. Dood blad in je tuin; laat een deel in de border liggen als voeding voor de regenwormen en dus de directe verbetering van de bodemkwaliteit. PB

Zorg dat er **minimaal één inlandse struik/boom** in de tuin staat. Aan deze eis wordt al voldaan bij aanwezigheid van een heg met inlandse struiken. Het liefst krijgt die inlandse struik of boom de kans om boven de heg uit te steken. Een boom die tot aan de hemel groeit kan veel gedoe met de burens opleveren. Het advies is loofbomen te gebruiken en deze op twee of drie meter jaarlijks of om het jaar te knotten. Van de vijf afgebeelde soorten is de hazelaar ecologisch het meest interessant. Bij deze soort kunnen mycorrhiza paddenstoelen (met verbinding met de haarvaten van de struik) verschijnen zoals de vuurmelkzwam, de gekroesde en gewone fopzwam. De andere vier doen dat nooit. Een andere heel aantrekkelijke soort als knotboom in een tuin is de zomereik, waar nog veel meer soorten paddenstoelen bij groeien dan de hazelaar. Ook de zwarte els en berken zijn het proberen waard. Naaldbomen kunnen je niet knotten maar wel als soort bonsai boompjes klein houden. Dan is de grove den voor een tuin een interessante soort.

Om bomen en struiken klein te houden is knotten een optie.
v.l.n.r. geknotte gewone esdoorn, hazelaar, es, Spaanse aak en gladde iep

PB

Een **vijver of vijvertjes** voegt heel veel toe aan een tuin. Het is open water waar een heel eigen leefgemeenschap ontstaat met waterplanten, moerasplanten, amfibieën, waterkevers of libellen. Bij een grotere tuin is een grotere vijver een optie, bijv. van meer dan 5 m². Wellicht dat zelfs vissen hier kunnen leven en voordat je het weet een blauwe reiger bij het achterraam landt om de vijver leeg te vissen. En bij een kleine tuin kun je uitgaan van een kleine bak. Deze kun je ingraven en er voor zorgen dat er water in blijft staan. Het advies is wel deze het liefst bij laag waterpeil aan te vullen met regenwater en niet met leidingwater. Het kan een specie bak zijn, een oude tobbe of je maakt de vijver met plastic folie.

Een ingegraven speciebak met daarin een aantal potten vol moerasplanten. PB

In de vijvers kun je wat kikkerbeet plaatsen. In bijna elke sloot staat wel kikkerbeet in overvloed waar je wat van kunt meenemen. En met de plantjes komen ook waterdiertjes, zoals slakken, mee. Tabel 4 geeft een lijst van plantensoorten die in de handel zijn en tot de Nederlandse flora behoren. Exoten hebben niet mijn voorkeur, dus liever niet! De moerasplanten kun je in potten in de vijver plaatsen, eventueel op een hoger deel opgebouwd uit stenen. Het is natuurlijk belangrijk dat dieren in en uit de vijver kunnen kruipen, hoewel kikkers hoge sprongen kunnen maken.

Tabel 4

Water- en moerasplanten voor een vijver. Randvoorwaarden: **geen** woekeraars, **geen** exoten, wel natuurlijke inheemse soorten, **geen** cultivars.

Nederlandse naam	wetenschappelijke naam	bloei
Waterplanten drijvend onder water		
aarvederkruid	<i>Myriophyllum spicatum</i>	
Waterplanten, aan oppervlak		
watergentiaan	<i>Nymphoides peltata</i>	geel
kikkerbeet	<i>Hydrocharis morsus-ranae</i>	wit
krabbenscheer	<i>Stratiotes aloides</i>	wit
witte waterlelie	<i>Nymphaea alba</i>	wit
met voeten in het water		
kleine lisdodde	<i>Typhaa angustifolia</i>	
pijlkruid	<i>Sagittaria arifolia</i>	wit
zwanenbloem	<i>Butomus bellatus</i>	lila
met voeten 2 - 10 cm boven het water, in venige grond		
slangenwortel	<i>Calla palustris</i>	wit
dotterbloem	<i>Caltha palustris</i>	geel
stijve zegge	<i>Carex elata</i>	
pluimzegge	<i>Carex paniculata</i>	
hoge cyperzegge	<i>Carex pseudocyperus</i>	
holpijp	<i>Equisetum fluviale</i>	
moerasspirea	<i>Filipendula ulmaria</i>	geel
gele lis	<i>Iris pseudacorus</i>	geel
moeraswederik	<i>Lysimachia thrysiflora</i>	geel
grote wederik	<i>Lysimachia vulgaris</i>	geel
kattenstaart	<i>Lythrum salicaria</i>	paars
watermunt	<i>Mentha aquatica</i>	lila
waterdrieblad	<i>Menyanthes palustris</i>	wit
melkeppe	<i>Peucedanum palustre</i>	wit
wateraardbei	<i>Potentilla palustris</i>	wijnrood
grote boterbloem	<i>Ranunculus lingua</i>	geel
waterzuring	<i>Rumex hydrolapathum</i>	
grote watereppe	<i>Sium latifolium</i>	wit
moerasvaren	<i>Thelypteris palustris</i>	
echte valeriaan	<i>Valeriana officinalis</i>	licht roze

Vogels prefereren **nestkasten** die altijd droog zijn. Dus kasten waar niet de volle regen op belandt of de volle zon op schijnt. Dus een kast hoort te hangen met de opening naar het noorden - oosten. Zodoende heb ik in mijn droge achtertuin kast op het noorden elk jaar of pimpelmezen of koolmezen. Vaak hangen er al de nodige nestkasten in de wijk. Vaak zijn te klein, met te lage opening, naar de verkeerde kant opgehangen, soms geverfd in de kleur van het huis of de vlag van Zwolle... Dat is dus niet aantrekkelijk voor mezen en de kasten zullen onbezet blijven. Als de kast aan de goede eisen voldoet en de goede kant ophangt mag ook de kast van de buren meetellen. Immers, elke stadstuin een mezenkast is te veel van het goede; het aanbod overtreft dan in sterke mate de vraag. Een kast voor een huiswaluw telt alleen als in de straat elders als zwaluwen broeden en open water in de buurt aanwezig is. Een bezette gierwaluw kast telt mee, ook al broedt er een huismus in.

Bijenhotels zijn er in allerlei grootte en maten. Belangrijk is dat ze zowel zon krijgen en de regen er niet goed vat op krijgt. Dus zo`n hotel moet dan het liefst naar het zuidoosten zijn gericht. Een stuk hout kan al voldoende zijn al mini hotel. Als er maar gaten in geboord zijn van verschillende doorsneden en diepte. Ook een combinatie met stokjes bamboe is voor soorten aantrekkelijk. Tronkenbijtjes, metselbijen en maskerbijtjes maken er graag gebruik van en nog diverse andere soorten. Bedenk wel dat het plaatsen van een bijenhotel alleen kan als in de tuin ook veel bloemen in bloei staan (of de buren een bloemenzee hebben en geen hotel).

Bijenhotels. V.l.n.r.: een stukje essenhout plank met onderin (niet te zien) PB en aan zijkant gaten die deels gevuld zijn, een eenvoudig hotel met de gehoornde metselbij (foto G. Smits) en een uitgebreid hotel (foto internet).

Bijgaande foto geeft een voorbeeld van een uitgebreid hotel (www.vivara.nl). De ingebouwde nestkast heeft geen zin, het aantal gaatjes in het berkenhout is nogal bescheiden en het berkenhout heeft maar een korte levensduur. Dennenkegels zijn voor de bijen niet nodig. Bamboestokjes in allerlei formaten is altijd goed evenals gaatjes met wisselende doorsneden in de schijfjes hout.

grote klokjesbij

PvD

grote wolbij

PvD

tronkenbij

PvD

De Natuurtuinmaatlat toegepast

In de tabel hieronder zijn alle 10 eigenschappen nog eens op een rij gezet. En voor de duidelijkheid; in een tuin gericht op meer biodiversiteit zijn gif en kunstmest taboe. En hier wordt uitgegaan van tuinen die in oppervlak variëren van 100 – 250 m². Voor veel eigenschappen geldt een score of van 0 of van 1 (0/1). Een proportionele score geldt voor de heg, voor het onderdeel 'inlandse soorten', terwijl er bij tegels drie opties zijn. De eindscore kan tussen de 0 en 10 zijn. Zijn er tuinen die een 0 kunnen scoren? Ook een 10 wordt maar zelden gescoord. Ook mij lukt dat niet omdat niet de hele tuin van een heg is voorzien en eigenlijk de vijver te klein is. En dan de iets bovengemiddelde Zwolse tuin. Daar komt geen kunstgras voor, dus die eerste punt is snel verdiend. We houden wel schuttingen en die mogen begroeid zijn om het lelijke uitzicht wat te verbloemen of eigenlijk te vergroenen. Wat inlandse soorten is de kennis bij de gemiddelde Zwollenaar heel bescheiden. In de tuin staan vooral exoten en bij toeval een aantal composieten zoals asters en rudbeckia's. We houden van bolgewassen, dus die staan er wel. Er zijn ook te veel tegels en er kunnen best wat tegels weg. We hechten aan een groen gazon dus een stukje bloemenweide is wel te veel gevraagd. Die madeliefjes mogen blijven staan. Blad, takken etc. moet in de GFT de tuin uit. We denken nog steeds netjes. Met die inlandse boom- of struik zit het wel goed. Een vijvertjes wordt zeker gewaardeerd, maar meestal is het er toch niet. Bij de buren hangt een mooie nestkast en bij bezoek aan de Intratuin of Tuinland is al eens een bijenhotel meegenomen. Maar of die goed hangt? De eindscore haalt amper de zes ofwel de maatlat geeft ideeën wat er nog te verbeteren is.

Tabel 5

De natuurtuinmaatlat uitgewerkt voor een 'bovengemiddelde' Zwolse tuin. Een 6 is al een heel mooie score!!

nr	onderdeel	score
1	geen kunstgras	1
2	er is schutting die voor helft met Klimop is begroeid (0,5 x 0,5)	0,25
3	inlandse soorten	0,5
4	< 33% tegels	0,5
5	gazon zonder bloemenweide	0
6	geen hoek met blad, takken en hout	0
7	>= 1 inlandse boom/struik	1
8	vijvertje >= 1 m ²	1
9	nestkast (die van buren mag je meerekenen)	1
10	bijenhotel	1
score		6,25

grote eikelboorder

PvD

Ik ben natuurlijk erg geïnteresseerd in verbeteringen van de maatlat. Een eerdere ronde onder collega's leidde al tot aanpassingen. En hoe scoren de tuinen van KNNV-ers en IVN-ers in Zwolle? Een 6 moet toch haalbaar zijn, maar is dat ook zo? Ik hoor graag hoe de vlag er bij hangt en wat voor ideeën er leven?

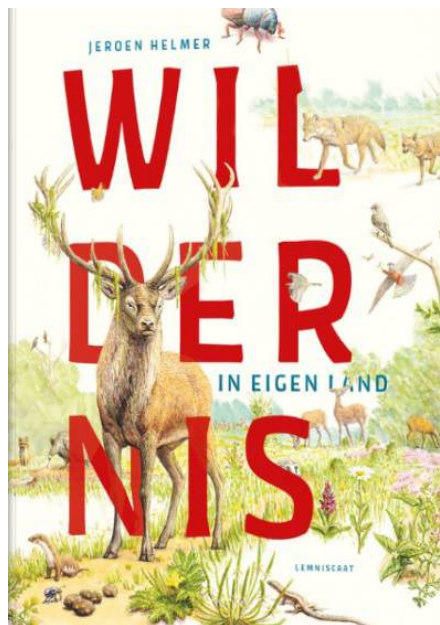
Scores kunnen naar pietbremer@planet.nl. Het gaat niet om de competitie, maar ik zie het vooral als stimulans in denken. Na een eerste versie van de maatlat kwam ik voor eigen tuin ook tot conclusie dat er een en ander ontbrak en heb daar direct werk van gemaakt

“Wildernis in eigen land”

Recensie Carin v/d Ploeg

Jeroen Helmer (1962) is ecooloog, verhalenverteller en illustrator bij ARK Rewilding Nederland. Zijn verhaaltekeningen worden over de hele wereld gebruikt door wetenschappers en mensen die rewilding in de praktijk brengen.

Rewilding is een Amerikaanse term uit de jaren negentig, waarbij men natuurgebieden met elkaar wilde verbinden en (grote) roofdieren wilde terugbrengen naar deze gebieden. In Europa wordt de term gebruikt om aan te geven dat er grote grazers naar natuurgebieden teruggebracht worden, maar ook om meer herstel van processen, ontwikkeling van biodiversiteit en herstel van het klimaat te benoemen.

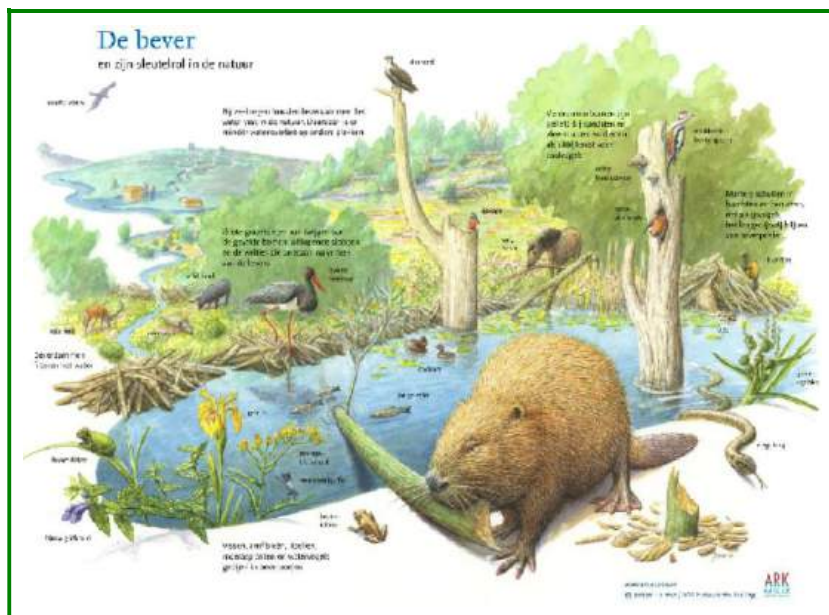

Het lijvige boek -het formaat is 29,8 x 22,3 cm- begint met een voorwoord van Pieter Derks en staat bol van de kenmerkende verhalende illustraties van Jeroen Helmer, aangevuld met informatieve teksten. Hij schetst zijn eigen beeld van de rijke natuur in Nederland en laat zien wat er zou kunnen gebeuren als de natuur tijd en ruimte krijgt om te doen wat ze doet. Oorspronkelijke bewoners keren terug en nemen hun eigen plek in.

De inhoudsopgave is al bijzonder: “Wat staat er in dit boek?” staat er op pagina 13, terwijl de tekst en illustraties over de pagina’s meanderen van land tot aan de Noordzee.

Het boek begint met de beschrijving van een wesp die haar eitjes af wil zetten. Een mooi verhaal dat de aanzet is voor informatie over halfopen landschappen en de rol van het water. Van daaraf neemt Jeroen Helmer je als lezer én kijker mee door de Nederlandse natuur hoe die is en hoe die zou kunnen zijn.

De voedselkringloop, begrazing, gedrag van dieren, roofdieren, bodemwoeling, anti-vraatplanten, hoe de eik met gastvrijheid zijn leven verlengt, de kroeskoppeli-kaan: alles komt aan bod in heldere taal en prachtige gedetailleerde illustraties, waar je naar blijft kijken, omdat er – net als in de echte natuur- iedere keer weer iets nieuws te ontdekken is. Er staan beschrijvingen in van dieren als wisent, lynx, otter en bever en hoe ze leven. Tekst en illustraties vullen elkaar aan. Er is een uitgebreide bronvermelding en uiteindelijk een dankwoord.

Visueel is het boek een feestje, een natuurfestje. Dat hopelijk bijdraagt aan begrip voor het belang van natuur, niet alleen voor dier en plant, maar vooral voor ons mensen, omdat we nogal eens willen vergeten dat we onderdeel van die natuur zijn.

Auteur en illustrator: Jeroen Helmer.

Hardcover, 193pagina's. Uitgeverij: Lemniscaat, www.lemniscaat.nl, ISBN 978 90 4771 687 7, € 29,99.

"Dokters van nature, hoe vogels, apen, vlinders en andere dieren zichzelf genezen"

Recensie Carin v/d Ploeg

Met een mislukte plastictop in Genève en een deelname aan de jaarlijkse Beach cleanup tour nog vers in het geheugen, las ik 'Dokters van nature'. Geen standaard leesboek, roman of puur wetenschappelijk werk, maar een lekker lezend boek over de onderzoeken van Prof. Dr. Jaap de Roode en alles wat hij heeft geleerd en meegemaakt met betrekking tot hoe dieren in de natuur zichzelf voorzien van wat Jaap de Roode 'diermedicatie' noemt. Hij doet onderzoek aan infectieziekten en gedrag van monarchvlinders, bijen en mensen.

"De Westerse mens is vergeten dat we één zijn met de natuur." Daarmee is veel kennis verloren gegaan, ook al is onze huidige apotheekkennis gebaseerd op kruidenvrouwtjes, heksen, sjamanisme en kopieergedrag dat veelvuldig bij dieren wordt waargenomen. In het boek leer je waarom beren en 'leef als een beer' belangrijk zijn. Waarom Japanse primatologen (onderzoekers aan apen) niet aan een dualistisch wereldbeeld doen.

Er zijn 14 hoofdstukken met prachtige verhalen over Chausiku de chimp (hoofdstuk 2), vogels en peuken (hoofdstuk 5), gif en eiwitten (hoofdstuk 7). Allerlei soorten dieren en hun gedrag komen aan bod. "Veel dieren leren wat ze moeten eten door hun ouders of andere leden van hun sociale groep na te doen" (pag. 119) en "Ieder dier heeft in principe het vermogen om zichzelf of anderen te genezen" (pag. 123). Het lijken open deuren en het verhaal is niet altijd leuk of positief, maar Jaap de Roode legt glashelder uit hoe het werkt en waarom we er beter naar moeten leren kijken.

Darwin, Wallace en de 'voedselwijsheid van Provenza' komen voorbij, evenals een link naar het obesitasprobleem in de Westerse wereld. Op pag. 136 legt de Roode uit waarom 'het moederdier belangrijk is'.

In het boek staan alleen zwart-witfoto's, wat niet storend is, want ze zijn een aanvulling op de teksten. Er is één illustratie op de voorzijde, die AI gegenereerd lijkt. Dat vind ik dan wel jammer. Had daarvoor een mooie aquarel gekozen of een goede foto. Er zijn genoeg natuurillustratoren en natuurfotografen, die met liefde dit prachtige boek hadden willen sieren.

Er staan in dit boek veel noten, waarvan achter in het boek de bronvermelding staat. Tevens is er een QR code voor de volledige literatuurlijst en is er een uitgebreide index. Voor het voorwoord staat een waarschuwing dat het boek niet bedoeld is als medisch advies. Zoals je bij de gebruiksaanwijzing van je magnetron te lezen krijgt, dat je je kat er niet in mag drogen. Dat voorwoord is geschreven door Menno Schilthuizen, zelf ook wetenschapsjournalist en bioloog. Prof. Dr. Jaap de Roode was één van zijn studenten. Ze zijn beiden bevlogen en proberen het grote publiek te interesseren voor de natuur. Dat is al een zeer nobel streven.

Hopelijk realiseren we ons als mensheid op tijd dat de natuur ons meer te bieden heeft, als we goed voor haar zorgen. Dan gaan we namelijk ook beter voor onszelf zorgen. Dit boek is al een eerste stap om erover na te denken, soms te glimlachen en vooral te realiseren dat we één zijn met de natuur.

Auteur: Jaap de Roode, vertaler: Frank van der Knoop. Paperback, 240 pagina's. KNNV Uitgeverij, www.knnvuitgeverij.nl, ISBN 978 90 5011 974 0, € 27,95.

"Regen, een natuur- en cultuurgeschiedenis"

recensie Carin v/d Ploeg

De herfst is ingetreden, de wintertijd weer terug en we maken ons op voor meer neerslag in de tijd dat het heerlijk is om na een wandeling met een boek op de bank te kruipen. Dit keer een boek dat tien jaar geleden verscheen, maar dat juist nu aandacht verdient, omdat het heel duidelijk aangeeft dat wij als mensen wel degelijk invloed uitoefenen op onze omgeving en dat we ons daar bewust van dienen zijn.

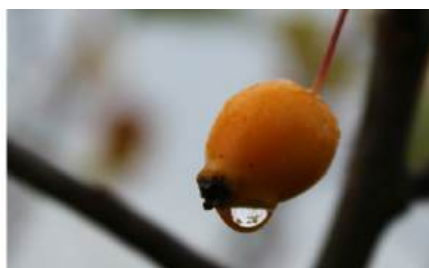
'Regen, een natuur en cultuurgeschiedenis' is een lijvig boek van 384 pagina's waarin de schrijfster allerlei mogelijke vormen van neerslag en de cultuur die daarom heen hangt beschrijft. Hoewel toegespitst op het Amerikaanse continent, is het een boek dat zeker de moeite waard is om als Europeaan te lezen, omdat het regensysteem zich niet aan door mensen vastgestelde grenzen houdt en het de hele wereldbol omspant. Het boek begint met een proloog, gevolgd door vijf hoofdstukken ('elementaire regen', 'kans op regen', 'Amerikaanse regen', 'de regen vangen' en 'ongrijpbare regen'), die ook weer in kleinere hoofdstukken opgedeeld zijn (o.a. 'bidden om regen', 'regenkleding en andere artikelen', 'de geur van regen', 'vreemde regen'). De schrijfster gidt de lezer door de tijden en culturen die er rondom regen zijn. Dat doet ze op een uiterst behendige manier. Ze beschrijft de pogingen van Thomas Jefferson om water vast te houden op zijn Monticello, verhaalt over de zoektocht van Charles Hoy Fort naar zwarte regens en hoe kikkerregens als bio-indicatoren kunnen gelden. Ze vertelt over haar eigen ervaringen, haar zoektocht, weerrecords die sneuvelen en hoe mensen met regen omgaan.

Eigenlijk is het boek een grote liefdesverklaring aan de regen, die ons aardlingen van water voorziet. Zonder dat kunnen we hier niet leven. In de epiloog 'wachten op regen' gaat ze naar de plaats op aarde waar de meeste neerslag valt, maar ook hier heeft klimaatverandering zijn intrede gedaan en valt haar bezoek aan 'de natste plek op aarde' nu eens niet in het water, maar geeft haar inzicht in hoe mensen met regen omgaan.

Het boek bevat zowel wetenschappelijke inzichten als ervaringen. Het dankwoord aan allen die een bijdrage geleverd hebben, is niet kort en ook de uitgebreide noten en registerlijst achter in het boek, getuigen van een doorwrocht literair werk. De kft van het boek daarentegen is eenvoudig, bezaaid met kleine blauwe regendruppeltjes waar een zwarte paraplu de titel droog houdt.

Cynthia Barnett, woonachtig in Gainesville, Florida (USA), is schrijfster en journalist die zich bezig houdt met water. Ze schreef ook 'Mirage' (2007), 'Blue Revolution' (2011) en 'The sound of the sea' (2021). Allemaal boeken die gaan over water op onze aarde en hoe we daarmee omgaan.

Dakar v/d Ploeg

Hoewel het boek stamt uit 2015, is het actueler dan ooit. Het is bij de uitgeverij alleen nog als e-boek verkrijgbaar.

Auteur: Cynthia Barnett, vertalers: Joost van der Meer en Bill Oostendorp. Paperback, 384 pagina's. Kosmos Uitgeverij, www.kosmosuitgevers.nl, ISBN 978 90 215 5931 5, € 10,99 e-boek ISBN 978 90 215 5932 2.

Excursie Polder Breebaart, 27 september 2025

foto's en tekst Jan Voerman

We vertrokken vanuit Zwolle met 15 deelnemers naar het bezoekerscentrum van Het Groninger Landschap. Het was een rit, 1½ uur, en toen we aankwamen hoorden we dat er door Jur een visarend was waargenomen, vlak voor aankomst. Een aantal van ons wilde eerst graag koffie drinken in het bezoekerscentrum maar deze was helaas nog gesloten.

Vervolgens zijn we richting de dijk gelopen en onderweg hebben we een aantal vogels gezien en gehoord, waaronder de torenvalk en de zwarte ruiter, beiden overvliegend. Over de dijk merkten we dat het behoorlijk frisser was dan het KNMI had voorspeld, dit kwam voornamelijk door de wind maar ondanks dat hebben we toch nog vele soorten gezien.

Een ijsvogel kwam binnendijks over de dijk aanvliegen en ging over het wad richting de zeehonden, een aantal honderden meters verderop. Dat was een bijzondere waarneming. Na enige tijd zijn we terug gelopen richting het bezoekerscentrum wat inmiddels open was en daar hebben we koffie gedronken.

Vervolgens zijn we vertrokken naar de volgende locatie Kiekkaaste Nieuwstatenzijl. We zijn over een lange vlonder naar een heel mooi observatiepunt gelopen.

baardmannetje

bruine kiekendief

Onderweg zagen we al baardmannetjes en hoorden we de waterral. Aangekomen in de kijkhut hebben we veel soorten gehoord en gezien, waaronder buizerds, groenpootruiters, wulpen en kluten. Op de terugweg op de vlonder zagen we een baardmannetje (vrouwtje) foerageren, die ons alle tijd gaf om haar goed te bekijken en te fotograferen.

Het was een mooie excursie waar we ruim 30 soorten hebben gezien.

zwarte ruiter

Excursie Lauwersmeer, 8 november

José Eijkelkamp

Het oorspronkelijke plan was om deze dag naar Diepholz te gaan om kraanvogels te bekijken. Omdat dit jaar de kraanvogels stevig getroffen zijn door het vogelgriepvirus was echter besloten om hier niet naar toe te gaan, om zodoende niet bij te dragen aan verdere besmettingen. Een hele goede beslissing.

Melisse van Diemen

Er werd een goed alternatief gevonden in de vorm van het Lauwersmeer. Toen we om 8 uur vetrokken uit Zwolle, leek het redelijk op te klaren. Maar tussen Wolvega en Heerenveen kwamen we toch terecht in de mist. Door enkele omleidingen moesten we ook door de binnenlanden van Friesland (heel speciaal in de dichte mist), maar dankzij Cor, die voorop reed, kwamen we met weinig vertraging aan bij kampeerterrein de Klomp.

Onderweg naar de uitkijkheuvel bleef het mistig en in eerste instantie zagen we alleen enkele grauwe ganzen en een grote zilverreiger. We hoorden wel vogels, een waterral, en de Cetti's zanger was luid en duidelijk aanwezig. Het klaarde langzaam iets op en we zagen opeens een groep van circa 20 watersnippen aan komen vliegen. Ze bleven mooi zitten en iedereen kon ze goed bekijken. Op de terugweg naar de auto's liet de vuurgoudhaan zich goed zien.

vuurgoudhaan

Claudia de Boer

tureluur en groenpootruiter

CdB

Onderweg naar de volgende stop zagen we grote aantallen brandganzen en grauwe ganzen in de weilanden zitten. Bij Ezumakeeg aangekomen, was het zicht inmiddels goed en zag Jur gelijk al een bruine kiekendief. Het water stond laag en grote aantallen vogels waren op korte afstand te zien, onder meer wintertalingen, smienten, krakeenden, grauwe ganzen, slobbeenden, pijlstaarten, watersnippen, kieviten en goudplevieren. Er was ook een gans aanwezig, die duidelijk kleiner was dan de grauwe ganzen. Een kleine rietgans? De foto's van Claudia wezen uit dat het een toendrarietgans was.

Vervolgens was het tijd voor een lekker visje en wat te drinken in de haven van Lauwersoog. Omdat er bij Paesens-Moddergat fraters en sneeuwgorzen waren gezien, besloten we om niet nog in haven naar vogels te kijken, maar direct naar Paesens-Moddergat te gaan. Vanaf de dijk zagen we in een plasje een tureluur en een groenpootruiter. Verderop stonden grote en kleine zilverreiger vlak naast elkaar, zodat we goed de verschillen konden zien. Terwijl we verder de kwelder inliepen, kwam de mist al onverwacht snel weer op. Er zaten groepen rotganzen en bergeenden en we zagen toch nog een groep van 50 fraters overvliegen; helaas kwamen ze niet terug en konden we ze niet heel goed bekijken. Scholteksters en zilverplevieren lieten zich nog horen, maar verder zagen we weinig vogels meer. We besloten daarom om de excursie af te sluiten in Anjum onder het genot van koffie, thee en een herfstbok. Ondanks de mist een erg geslaagde dag met in totaal 62 soorten:

aalscholver, baardman, bergeend, blauwe reiger, brandgans, bruine kiekendief, buizerd, Cetti's zanger, dodaars, eider, frater, goudhaan, goudplevier, graspieper, grauwe gans, groenpootruiter, grote bonte specht, grote zilverreiger, houtduif, huismus, kauw, kievit, kleine zilverreiger, kluut, knobbelzwaan, kokmeeuw, kolgans, koolmees, krakeend, kramsvogel, kuifeend, meerkoet, merel, pijlstaart, pimpelmees, roek, roodborst, rotgans, scholtekster, slobbeend, smient, sperwer, spreeuw, staartmees, stormmeeuw, toendrarietgans, torenvalk, tureluur, vink, vuurgoudhaan, waterhoen, waterpieper, waterral, watersnip, wilde eend, winterkoning, wintertaling, wulp, zilvermeeuw, zilverplevier, zwarte kraai

Bultrug, zeevogels en CO₂

foto's en tekst Peter van Dam

Dit jaar moest het gebeuren! Ik wilde een keer walvissen kijken bij IJsland. Zelf was ik al blij geweest met één walvis, maar het liep heel anders dan gehoopt. Beter zelfs! Vorig jaar beletten sneeuwstormen ons het kijken naar walvissen.

Eerst even dit

Samen met Noorwegen en Japan doet IJsland nog steeds aan de jacht op walvissen. 'Wetenschappelijk onderzoek' wordt vaak genoemd als reden, maar het gebeurt vooral om walvisvlees en walvistraan.

Twee IJslandse schepen hebben nieuwe vergunningen gekregen, waarmee de jacht op walvissen nog vijf jaar mag doorgaan. Die boten mogen tot 2029 elk jaar 209 gewone vinvissen en 217 dwergvinvissen vangen. Totaal zijn dat dan 1045 gewone vinvissen en 1085 dwergvinvissen.

Cijfers bevestigen dat nog slechts 3,2 procent van de IJslanders regelmatig walvisvlees eet. Het gros van de vangst wordt geëxporteerd naar Japan, waar het vlees nog populair is.

Ook in IJsland is veel kritiek op de meerjarige vergunning omdat de regering al demissionair was toen deze werd afgegeven. Dierenbeschermingsorganisatie Whale and Dolphin Conservation spreekt van een zwarte dag voor IJsland "Dit besluit is niet alleen een belediging tegenover de walvissen die zullen lijden, maar ook tegenover de meerderheid van de IJslanders die tegen de walvisjacht is."

Houd de Ctrl-toets ingedrukt en klik tegelijk op onderstaande url. Breng door dat te doen een bezoek de site die verslag doet van het bovenstaande.

["Dark day for Iceland as new kill licences granted - Whale and Dolphin Conservation"](#)

Vanuit Akureyri, de in het noordwesten gelegen tweede stad van IJsland met ongeveer 18 duizend inwoners, reden we naar Dalvík, een nog noordelijker gelegen vissershaven. Net als op veel andere plekken worden toeristen met vissersboten de zee opgestuurd in de hoop walvissen te zien. Vooral witsnuitdolfijnen en bultruggen laten zich prima bekijken. Soms ook orka's en dwergvinvissen. Je moet hoe dan ook toch min of meer toevallig op de juiste plek zijn.

bultrug in belletjesgordijn

Vanuit Dalvik voeren we naar zee, aan het einde van de fjord met de prachtige, maar voor ons moeilijk uitspreekbare naam [Eyjafjörður](#) (Eilandfjord). Al snel zagen we ver weg een grote groep witsnuitdolfijnen. Een poos later ontdekten we de eerste bultrug, een grote walvis, die 18 meter lang kan worden. Uiteindelijk was het een groep van ongeveer twintig bultruggen, verspreid in een omtrek van zeker vijfhonderd meter rond de boot. Vijf kolossen zwommen dichtbij.

bultruggen en veel noordse stormvogels

Met behulp van staart en flippers werd het zeewater flink in beweging gebracht en ontstonden kringen belletjes in grote cirkels lichtblauw water. De walvissen lieten zien hoe ze gezamenlijk visten met behulp van die belletjesgordijnen. Vaak jagen andere exemplaren scholen visjes tot binnen het gordijn. Ze doken onder en kwamen flink voedsel happend weer boven, soms drie grote bekken naast elkaar. Hun prooidiertjes, kreeftjes en scholen visjes, waren gevangen binnen de belletjes. Ze werden met honderden kilo's tegelijk gevangen, waarna zeewater via de baleinen weer uit hun bek stroomde. Wat een vangst!

een bek vol voedsel

Opvallend was de aanwezigheid van vele tientallen, wellicht honderden, zeevogels bij de belletjesgordijnen: een enkele papegaaiduiker, een aantal drieteenmeeuwen en vooral noordse stormvogels. Wat verder weg zwommen alken, zeekoeten en zwarte zeekoeten.

noordse stormvogel

zwarte zeekoet

papegaaiduiker

De vogels zochten het lichtblauwe water van de belletjesgordijnen om zoveel mogelijk resten te 'oogsten' van wat er overbleef na elke hap zeevoedsel van de bultruggen. Vooral de noordse stormvogels vielen daarbij op. Schouder aan schouder haptten ze toe. Opvallend was het samscholen van noordse stormvogels op plekken waar nog geen bultrug werd gezien. Die snelden vaak toe om juist daar een nieuw belletjesgordijn te leggen. Het had er veel van, dat ze daarvoor plekken zochten die door de stormvogels werden 'aangewezen'. Van boven het water hadden zij al geschikte visplekken gevonden en door hun massale aanwezigheid aangewezen. Was hier sprake van een vorm van communicatie?

noordse stormvogels en drieteenmeeuwen 'aan de slag'

Zowel bultruggen als noordse stormvogels profiteren van deze manier van jagen. Het levert beide soorten veel voedsel op. Je kunt dus spreken van mutualisme. Dat is de vorm van symbiose waarbij twee soorten organismen elkaar aanvullen en voordeel hebben van elkaar. De andere zeevogels profiteren ook van de bultruggen, maar dragen niet bij, voor zover we nu weten, aan het vinden van de geschikte visplekken. Niet alle wetenschappers delen deze conclusie, omdat beide soorten dit gedrag 'niet bewust' uitvoeren, maar min of meer 'toevallig'. Er zou geen sprake zijn van communicatie. Ik denk daar anders over.

zeekoeten en alken

Hoezo belangrijk?

Walvissen produceren veel mest. Dit is het voedsel voor microscopische algen en ander plantaardig plankton. Het vormt de basis van vrijwel de gehele voedselkringloop in de oceanen. Al dat plankton produceert meer zuurstof dan het Amazonegebied en zijn oerwouden in Brazilië. Tegelijkertijd slaan walvissen ongekende hoeveelheden CO₂ op.

Wetenschappers hebben berekend dat walvissen koolstof opnemen in hun lichaam. Tijdens het leven van een gemiddelde walvis, dat 60 jaar duurt, slaat hij 33 ton CO₂ op. Schattingen stellen dat walvissen elk jaar 400.000 ton koolstof uit de lucht halen. Ter vergelijking: een boom absorbeert tot 48 pond CO₂ per jaar. Walvissen vertragen zo indirect het opwarmen van de aarde. De mensheid moet zich meer zorgen maken over de walvispopulaties in de oceanen.

["How protecting whales could be our best defence against climate change - BrightVibes"](#)

In de ban van ring 18L

Peter van Dam

Weleens een vogelaar gezien die met behulp van telescoop of fototoestel naar een vogelring kijkt? Wat valt er te zien aan zo'n geringde vogel? Voor velen is het inmiddels een doel om zo'n ring af te lezen. Zij zijn vaak in de ban van een ring. Wat staat erop en wat betekent dat? In het ZNT krijgen die vogelaars de kans om hun ontdekkingen te delen.

De eerste ring in deze rubriek zit aan de poot van een jonge visarend. Dat de vogel een jong is, kun je zien aan de vele lichte randjes aan de veren. Henk Wester fotografeerde de vogel en zijn of haar ring bij Windesheim.

Vogels met kleurringen kun je melden op [Welkom bij CR-birding Summit](#). Aluminium ringen zijn te melden op [Griël – Vogeltrekstation Nederland](#). Hier kun je alleen melden, niet terugkijken. Je moet voor beide sites wel een account aanmaken.

visarend met ring **18L**

HW

Op deze website is de Noorse visarend van Henk gemeld:

<https://www.ringmerking.no/cr/default.asp?crside=FORSIDE&crside=MAIN&CRLang=ENG>

Nadat je jouw waarneming hebt gemeld, ontvang je meestal bericht van de ringer over de waargenomen vogel. Daarin kun je zelf lezen waar het dier gezien is tijdens zijn geringde leven. Hieronder zie je de gegevens van de visarend.

<https://www.ringmerking.no/cr/default.asp?crside=FORSIDE&crside=MAIN&CRLang=ENG>

Resightings of a Colour-ringed Osprey

Thank you for your report of a Colour-ringed Osprey. You will find the details below. In the event the bird is dead and you still possess the ring(s), we kindly urge you to send it (them) to us. Resightings of our Colour-ringed Ospreys can be reported to Østfold Ringing Group, Øvre Hagavei 1, 1640 Råde, Norway, by E-mail: rune.aas@ostf.no or the WEB page <https://www.ringmerking.no/cr>.

Ringing data: NOS 297479 - LBM:RBWN(18L)
CR-Code: White ring with black code: 18L LBM:RBWN(18L)

Ringing Centre: Stavanger Museum (Norway)
Species: Osprey
Pandion haliaetus
Age: Pullus
Sex: Unknown
Sighting Method: Unknown
Date time: 07.07.2025 --- Accurate to the day
Place: Place details are hidden. Fet, Akershus & Oslo, Norway
Coordinates: 59°51'N 011°11'E Accurate to the given coordinates
Status: Unknown or unrecorded
Catching method: On nest (any method)
Condition: Alive and probably healthy and released by a ringer
Ringing Group: Østfold RG (Ø70)
Ringing license: Krokstad, Sondre (1574)
Ringer(s): Sondre Krokstad

Finding data

For more information, you can use the link below or scan the QR code at the top right.
<https://www.ringmerking.no/cr/default.asp?crside=FORSIDE&crside=MAIN&CRLang=ENG>

Date	Place	Coordinates	Days	Distance
14.09.2025	Windesheim Tichelgaten, Overijssel, The Netherlands	52°26'28"N 006°07'19"E	09	893km (202°)
15.09.2025	Windesheim, Overijssel, The Netherlands	52°14'52"N 006°12'07"E	20	912km (202°)
25.09.2025	Windesheim, Overijssel, The Netherlands	52°14'52"N 006°12'07"E	80	912km (202°)

Opvallend is de flinke reis die de jonge visarend heeft gemaakt in zijn nog maar korte leven. Geringd als jong (pullus) op het nest op 7 september 2025 en iets langer dan twee maanden later gezien bij Windesheim. Daar bleef hij minstens 11 dagen op 912 kilometer afstand van zijn of haar ouderlijk nest.

Veel visarenden volgen de IJssel en vliegen helemaal naar Senegal en Gambia, in het westen van Afrika.

Wellicht passeert hij Zwolle weer in het voorjaar, op zijn terugweg naar het noorden.

visarend 18 L bij Windesheim

HW

visarend 18L bij Windesheim

HW

visarend in Gambia

HW

Jubileumcadeau

tekst en foto's Warner Bruins Slot

Dit jaar vierde IVN Zwolle het 50-jarig bestaan. Die viering werd over het jaar uitgesmeerd met onder meer een plezierige samenzijn met relaties, een drieluik over de grutto en tot slot een geweldige middag in de Grote Kerk. Daar was voor iedereen wat te halen, ook fysiek: de jubileumcommissie had een prachtig jubileumboek samengesteld, waarvan het eerste exemplaar werd aangeboden aan de allereerste voorzitter van IVN Zwolle.

Tijdens een bijeenkomst met het IVN-bestuur kreeg het IVN ook door de KNNV een verjaardagscadeau aangeboden: een akoestisch fotowandpaneel en tevens schitterende foto van een visarend, gemaakt door Henk Wester, waarschijnlijk de beste vogelfotograaf van Zwolle en lid van het IVN. Het is niet alleen maar een foto, maar het heeft ook nog een functie als geluidsdemping. Deze foto krijgt een permanente plek in het onderkomen op de Nooterhof, zodat alle leden van het IVN ervan zullen kunnen genieten.

Evert Ruiter (KNNV) en Yvonne van der Heijden (IVN) hingen de foto op, nadat het geschenk was onthuld.

visarend gevangen door het IVN-bestuur

Gezamenlijke informatiekraam IVN/KNNV

Ria Colenbrander

Fenna's kraam IVN

archief IVN Fenna

kraam KNNV

Jarenlang stonden IVN en KNNV Zwolle met hun informatiekraam op (natuur)markten. Op deze manier konden onze verenigingen vertellen wie we zijn en wat we doen.

KNNV verkocht via de stand haar prachtige natuurboeken en Fenna Westers beheerde jarenlang de stand voor IVN. Fenna is verhuisd en KNNV is gestopt met de verkoop van boeken. Geen kraam met enthousiaste mensen die vertellen waar onze verenigingen voor staan voelt niet echt goed.

Gerry van Renselaar heeft voor IVN het werk voor de stand overgenomen van Fenna. Zij wil hier graag samen met anderen vorm aan geven.

IVN en KNNV werken nauw samen. Samen zorg dragen voor een informatiekraam vinden we dan ook een logisch gevolg.

Wij zijn dus op zoek naar meerdere mensen die:

- IVN/KNNV een warm hart toedragen en het leuk vinden om daar over te vertellen
- samen met een groepje van 4-6 mensen de gezamenlijke kraam vormgeven
- samen bepalen wat er aangeboden wordt in de kraam, bijvoorbeeld de verkoop van loepjes, zoekkaarten of schepnetten
- samen bepalen of er al dan niet een activiteit wordt aangeboden, bijvoorbeeld uilenballen pluizen of waterbeestjes bekijken
- onderzoeken op welke markten of beurzen het belangrijk is om als IVN/KNNV aanwezig te zijn
- bereid zijn om één of twee keer per jaar met de informatiekraam op pad te gaan

Lijkt je dit een leuke klus, of heb je nog een vraag?

Reacties kun je sturen naar:

penningmeester@ivnzwolle.nl (Jaap van Driezum) of secretaris@zwolle.knnv.nl (Warner Bruins Slot)

Gerry met de IVN-kraam bij Dijklandhoeve Ria Colenbrander

in de stad

Ine Reinders

Utrechtse biologiestudenten ontdekken het bekenlandschap in Heerde

Hilde Ham en Peter Maas Geesteranus

foto's Hilde Ham

28 september 2025

Een zonovergoten superzondag met leergierige en onderzoekende Utrechtse biologiestudenten die hun jaarlijkse veldweekend in Heerde doorbrachten. Via een telefoontje met het Toeristisch Informatie Punt (TIP) kwamen ze terecht bij de camping De Mussenkamp en verkenden van daaruit de omgeving. De aandacht ging vooral uit naar de landschapsgechiedenis van de Veluwe en de ecologische aspecten.

Op zondagmiddag verzorgden vrijwilligers van de Bekenstichting en IVN Natuureducatie lezingen en een workshop over deze onderwerpen op de prachtige locatie van de Molen van Rakhorst. Zo werd verteld over het ontstaan van de Veluwe tijdens de ijstijden, de vorming van de beken, die merendeels door mensen gegraven zijn ten behoeve van de watermolens, en over de specifieke leefomgeving in en rond de beken; de flora en de (macro)fauna. Tijdens de workshop schepten de studenten waterdiertjes uit de molenvijver en brachten die op naam. Er werden ruim 20 soorten gevonden. Een bijzondere vondst was een *Nebrioporus elegans*, een waterroofkever, die geen Nederlandse naam heeft.

De middag werd afgesloten met een wandeling naar de sprengkoppes van de Noordelijke Horsthoekerbeek. Op deze prachtige plek aan de zuidwestkant van Heerde zagen de studenten in praktijk wat er eerder die middag verteld was. Ze vonden het een geslaagde en leerzame middag.

Nebrioporus elegans

posthoornslak

gewone poelslak

In de ban van ring E9L3

Peter van Dam en Arnold Verhoeven

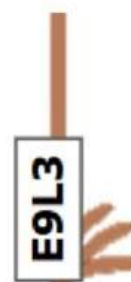
In het ZNT krijgen vogelaars de kans om hun ontdekkingen te delen. Zij zijn vaak in de ban van een afleesbare ring, die een vogel om zijn poot heeft. Watervogels hebben soms een afleesbare halsring. Hun poten zitten vaak onder water en kunnen daardoor niet worden afgelezen. Voortdurend proberen vogelaars en wetenschappers het geheime leven van vogels te ontrafelen. Ook wordt gebruik gemaakt van zenders, die steeds kleiner en lichter zijn. Gezenderde vogels kunnen op het Internet worden gevolgd, waardoor bijvoorbeeld plekken worden ontdekt waar soorten graag overwinteren.

In park Wezenlanden is dit jaar en de afgelopen jaren door meer mensen een kokmeeuw gezien met een witte kleurring: E9L3.

De vogel is op 9 december 2021 geringd in Stadshagen. Alle afgelopen 4 winters is hij gezien in Park Wezenlanden, een trouwe bezoeker dus. In 2022 en 2023 is hij in mei en juni gezien in Leningrad. De winter in Zwolle en de zomer in Leningrad dus. Zich niets aantrekkend van alle spanningen en dreigingen in de regio. Konden wij mensen dat ook maar. Gewoon vrij reizen en leven.

AV

In het jaar dat deze meeuw werd geringd, was dat in december. De overige jaren werd hij vooral gezien in november en februari in Zwolle. Waar was hij tussentijds? Nog steeds in de buurt of toch nog wat zuidelijker? Het is de moeite waard om de komende dagen nog eens op zoek te gaan naar E9L3. Zijn er meer kokmeeuwen met afleesbare kleurringen?

AV

PvD

datum	waarnemer	type	conditie	regio
25-11-13	****	waarneming	levend en gezond	Zwolle (NL)
25-11-08	****	waarneming	levend en gezond	Park De Wezenlanden (NL)
25-02-20	****	waarneming	levend en gezond	Wezenlandenpark (NL)
25-02-18	****	waarneming	levend en gezond	Zwolle, Park De Wezenlanden (NL)
24-11-29	****	waarneming	levend en gezond	Park De Wezenlanden (NL)
24-11-14	****	waarneming	levend en gezond	Zwolle, Park De Wezenlanden (NL)
23-11-26	****	waarneming	levend en gezond	Park De Wezenlanden (NL)
23-06-17	anoniem	waarneming	levend en gezond	Solnechnoe, Plyazh, Leningrad O, RUSLAND (RU)
23-02-20	****	waarneming	levend en gezond	Zwolle, Park De Wezenlanden (NL)
23-02-05	****	waarneming	levend en gezond	Park De Wezenlanden (NL)
22-11-19	****	waarneming	levend en gezond	Wezenlandenpark, Zwolle (NL)
22-11-18	****	waarneming	levend en gezond	Park De Wezenlanden (NL)
22-11-08	****	waarneming	levend en gezond	Zwolle, Park De Wezenlanden (NL)
22-05-30	anoniem	waarneming	levend en gezond	Sestroretsk, Plyazh, Leningrad O, RUSLAND (RU)
22-02-23	****	waarneming	levend en gezond	Zwolle, Park De Wezenlanden (NL)
22-02-19	****	waarneming	levend en gezond	Wezenlandenpark, Zwolle (NL)
22-01-05	****	waarneming	levend en gezond	Park Weezenlanden (NL)
22-01-04	****	waarneming	levend en gezond	Park Weezenlanden (NL)
21-12-09	****	vangst	levend en gezond	Zwolle, wijk Stadshagen (NL)

Een overzicht van de terugmeldingen, die van E9L3 zijn gedaan.

Lezingen KNNV

Peter van Dam

woensdag 21 januari

De wonderlijke wereld van de paddenstoelen

Al vele jaren onderzoekt Joop Verburg uit Zuidwolde de natuur. Inventarisatie van soorten en steeds meer ontdekken over onderlinge verbanden tussen planten, dieren en paddenstoelen is het doel van zijn zoektocht. Joop vertelt een verhaal over de enorme variatie in het rijk van de paddenstoelen en hun belang in het hele natuurlijke systeem. Het is verrassend hoe mooi en gevarieerd de wereld van de schimmels en de paddenstoelen in elkaar zit. Hij pleit voor veel meer aandacht en respect voor de schimmels als belangrijke schakel in het ecosysteem.

plooirokje

Joop Verburg

Als bijzonderheid vertelt hij ook over de paddenstoelen zoals die zijn onderzocht op de oude begraafplaats van Zuidwolde. In de loop der jaren zijn op een betrekkelijk klein stuk grond meer dan 450 soorten paddenstoelen gevonden waaronder een aantal zeer zeldzame soorten. Hoe kan dat? En wat is er met die gegevens gedaan? Begrijpelijke vragen waarop verrassende antwoorden komen ...

woensdag 4 maart

Kleine marterachtigen

De kleine marterachtigen (wezel, hermelijn en bunzing) vormen een beetje een 'vergeten' soortgroep. Ze hebben een verborgen en complexe leefwijze en ze laten zich niet gemakkelijk zien.

"In mijn lezing schenk ik aandacht aan de verschillen, de kenmerken, maar ook de leefwijze en de zorgen rondom deze interessante dieren. Boerenlanddieren die vroeger vooral op het boeren erf en het platteland zo algemeen waren. Waarschijnlijk hebben de meeste mensen wel eens van deze dieren gehoord en zijn hun soortnamen wel bekend. Maar wie kent ze echt, en heeft ze wel eens gezien? Wie kent de verschillen? Het algemene idee bij kenners is, dat het over het algemeen niet zo goed gaat met deze groep marters in ons land. Niet alleen bij ons, maar ook elders in Europa!

Voor de wezel en hermelijn zijn woelmuisspecialisten. Woelmuizen zijn de laatste jaren sterk afgenomen. Maar ook het konijn is, als belangrijke prooi-soort van hermelijn en bunzing, op veel plekken verdwenen! Daarnaast zijn door versnippering van het landschap en steeds drukker wegen in het buitengebied, de intensivering van de landbouw en niet te vergeten het gebruik van bv. muizen- en mol-lengif in de laatste decennia, nogal bedreigende factoren voor de kleine marterpopulaties."

hermelijn

Martijn Naarding

De Nooterhof
Joop Verburg

De Nooterhof
Arend Spijker

Vogels van Gambia deel 2

Peter van Dam

Vorig jaar deelde Peter van Dam in De Nooterhof zijn natuurervaringen in Gambia, maar kreeg zijn verhaal niet af. Hij kwam bijvoorbeeld niet toe aan de bijeneters, ijsvogels en scharrelaars. Maar ... wat in het vat zit, verzuurt niet. Deze avond maakt Peter zijn verhaal af en toont soorten, die de moeite van het bekijken meer dan waard zijn.

kleine groene bijeneter

PvD

Afr. reuzenijsvogel

PvD

roodkruinscharrelaar

PvD

woensdag 22 april

Kraanvogels op de radar – dieren beschermen met wiskunde

De Nooterhof

Koen de Koning

Dr. Ir. Koen de Koning van de Wageningen Universiteit ontwikkelde de [kraanvogelradar](#) om het leven van vogelaars een stuk makkelijker te maken. De kraanvogelradar is soort Buienradar voor kraanvogels, waarmee je live mee kunt kijken met de kraanvogeltrek. Zo kun je je kansen vergroten om deze prachtige sierlijke vogels over te zien vliegen. Bij het ontwikkelen van zo'n radar komt een hoop wetenschap en wiskunde kijken: wat voor invloed hebben weer wind op de trek en op de routes die ze vliegen? Wat voor strategieën gebruiken kraanvogels om met zo min mogelijk energie op de plek van bestemming te komen? En hoe stop je deze kennis over hun gedrag in een wiskundig model waarmee je exact kunt berekenen waar en wanneer de vogels vliegen?

Dr. Ir. Koen de Koning

In deze lezing neemt Koen de Koning je mee naar de wereld van de kraanvogeltrek en de kraanvogelradar. Door de wiskunde op een eenvoudige en toegankelijke manier te presenteren zal hij je stap voor stap een diepere inblik geven in de wetenschap achter de kraanvogelradar.

Tijdens de lezingen in De Nooterhof vragen wij de bezoekers een kleine bijdrage voor een glas thee of een kop koffie.

Willen jullie bij betaling gebruik maken van de handige QR-code?

Anderhalf (Nat)uurtjes

KNNV Zwolle organiseert in de Nooterhof ook in 2026 Anderhalf (Nat)uurtjes. Het gaat daarbij telkens om een reeks van 3 of 4 korte lezingen. De avonden zijn gratis en beginnen altijd op een **dinsdagavond** van **19.30** uur tot ongeveer **21.00** uur.

dinsdag 13 januari

De Nooterhof

dinsdag 3 februari

De Nooterhof

dinsdag 3 maart

De Nooterhof

dinsdag 14 april

De Nooterhof

Invasiegast pimpelmees

foto's van Henk Wester

De afgelopen herfst werden we allemaal verrast door een enorme invasie van pimpelmezen. Eens in de zoveel jaren is dat het geval. Ook in onze stadstuinen zijn nu meer pimpels te zien dan 'normaal'. Genieten!

KNNV Afdelingsbestuur

voorzitter **Evert Ruiter**
Cornelis Houtmanstraat 10, 8023 EA Zwolle
e.j.ruiter@planet.nl T 06-10323704

secretaris **Warner Bruins Slot**
Vledderdiep 15, 8032 NN
wcbuinsslot@home.nl T 038-4547231

penningmeester **Elja van Dongen**
Groteweg 89, 8191 JV Wapenveld
eljavandongen@gmail.com T 038-3762696

bestuurslid **Peter van Dam**
Tesjeslaan 37, 8042 HH Zwolle
petervandam38@yahoo.com T 038-4220912

ZNT Peter van Dam**Ondersteunende functies**

ledenadministratie **Cor Kauw**
Sloetmarke 39, 8016 CJ Zwolle
kauwcor@gmail.nl T 06-29138944

website www.knnv.nl/zwolle
webmaster **Corien Bruins Slot**
webmaster@zwolle.knnv.nl

e-mailadres afdeling
secretaris@zwolle.knnv.nl

postadres **KNNV Afdeling Zwolle**
Vledderdiep 15
8032 NN Zwolle

redactie gezamenlijke nieuwsbrief van KNNV en IVN: Corien Bruins Slot en Ank Mollema
ivnknnvnieuwsbrief@gmail.com

Contributie 2025 KNNV

Lidmaatschap € 37,- incl. toezending Natura
Huisgenootlidmaatschap € 17,-
Jeugdlidmaatschap (t/m 25 jaar) € 23,- incl. Natura
Regionaal lidmaatschap € 23,-

Gironummer:
IBAN NL38 INGB 0000 9982 42 t.n.v. KNNV Zwolle
Opzeggen lidmaatschap uiterlijk 15 december
voorafgaand aan betreffende kalenderjaar schriftelijk
of per e-mail bij de ledenadministrateur. U
ontvangt binnen 10 dagen een bevestiging. Zo
niet, neemt u dan opnieuw contact op.

IVN Afdelingsbestuur

voorzitter **Berien Bakker**
voorzitter@ivnzwolle.nl

vicevoorzitter **Yvonne van der Heijden**
vicevoorzitter@ivnzwolle.nl

secretaris **Henriëtte van der Velde**
secretaris@ivnzwolle.nl

penningmeester **Jaap van Driezum**
penningmeester@ivnzwolle.nl

bestuurslid **Thea Huisman**
bestuurslid@ivnzwolle.nl

bestuurslid **Ria Colenbrander**
bestuurslid5@ivnzwolle.nl

ZNT René Lesuis**Ondersteunende functies**

ledenadministratie **Henriëtte van der Velde**
ledenadministratie@ivnzwolle.nl

website www.ivnzwolle.nl
webredactie **Sandra Gortemaker/ Patrick Kip**
webredactie@ivnzwolle.nl

e-mailadres afdeling
ivn@ivnzwolle.nl

postadres **IVN Zwolle**
Goertjesweg 3
8013 PA Zwolle

Contributie 2025 IVN

Lidmaatschap € 25,- per jaar. U ontvangt dan ook 4x per
jaar het landelijke ledenblad Mens & Natuur. Huisgenoot-
lidmaatschap € 9,-.

Het lidmaatschap wordt aangegaan voor een jaar vanaf de
datum van inschrijving en wordt telkens met een jaar ver-
lengd tot wederopzegging. Opzeggen minimaal 1 maand
vóór de datum van verlenging (deze datum is te vinden op
uw bankafschrift of op te vragen bij de ledenadministra-
tie). De contributie wordt geïnd door het Landelijk Bureau
IVN.

'IVN, Instituut voor Natuureducatie en duurzaamheid,
afdeling Zwolle en omstreken' is aangewezen als ANBI
(Algemeen Nut Beogende Instelling). Meer informatie
hierover op www.belastingdienst.nl.

Voor actuele informatie kun je altijd terecht bij de nieuwsbrief van IVN en KNNV.
Klik voor het archief van de nieuwsbrief op: [Archief Nieuwsbrief - KNNV | Afdeling Zwolle](#)
Klik voor het archief van het ZNT op: [Zwols Natuurtijdschrift — archief - KNNV | Afdeling Zwolle](#)

Zwols Natuur Tijdschrift

Jaargang 32 nummer 4, 2025

Als u het ZNT viermaal per jaar digitaal thuisbezorgd wilt krijgen, kunt u zich aanmelden als lid van de KNNV of het IVN. U ontvangt dan ook maandelijks de gezamenlijke digitale nieuwsbrief van de afdelingen Zwolle van deze verenigingen. Aanmelden gaat via de websites. Voor KNNV Zwolle e.o.: knnv.nl/zwolle (lid worden), voor IVN Zwolle e.o.: ivn.nl/afdeling/zwolle (lid worden). Op deze websites vindt u nieuws over excursies, lezingen en cursussen die door de afdelingen worden georganiseerd. Als lid krijgt u korting op cursuskosten.

Redactie

René Lesuis, Peter van Dam

Redactieadres

e-mail: zwolsnatuurtijdschrift.2023@gmail.com en petervandam38@yahoo.com

Aanleveren van kopij voor het ZNT:

Liefst digitaal zonder opmaak via e-mail aan het redactieadres;
afbeeldingen los in voldoende hoge resolutie.

Niets uit dit nummer mag worden gebruikt voor publicatie zonder uitdrukkelijke toestemming van de redactie, de auteur of de fotograaf.

De redactie van het ZNT aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid voor schade, voortvloeiend uit het plaatsen van aangeboden foto's, illustraties of teksten waarop het auteursrecht of portretrecht van iemand anders rust.

Het ZNT is het gezamenlijke tijdschrift van IVN en KNNV, beide afdeling Zwolle.

